

Johdanto¹

Ei ole kauaa siitä, kun tieteet vielä elivät rauhanomaisessa yhteisymmärryksessä, mutta nyttemmin, tuon yhteisymmärryksen rauettua, filosofialle ominaisimmaksi asiaksi on voitu määrittää elinvoimainen pyrkimys kohti henkisyttä, mitä vastaa yhtä lailla määrätty kyvyttömyys todella kohota siihen.

Vanha metafysiikka julistautui nimensä kautta tie- teeksi, joka tulee luonnon tietämyksen [*Erkenntnis*] jälkeen, siis jossain määrin seuraa siitä eli on sen korkeam- malle tasolle vietyä jatkoa; niin ollen se ymmärsi myös tietämyksen, jonka perusteella se väitti olevansa fysiikan ulkopuolella, tietystä painokkaassa, arvokkaassa merki- tyksessä, joka voi palvella vain tiedonjanoista. Uudempi filosofia kumosi välittömän kytköksensä luontoon tai ei halunnut tuoda sitä ilmi ja väheksyi yleästi kaikkia yhte- yksiä fysiikkaan; korkeamman maailman tavoittelussaan se ei enää ollut metafysiikkaa vaan hyperfysiikkaa. Vasta nyt kävi myös kokonaisuudessaan ilmi kyvyttömyys saavuttaa asetettua päämäärää. Halutessaan henkistyä täydelleen uu- dempi metafysiikka heitti ensi töikseen pois käsittelyn kan- nalta välttämättä tarpeellisen aineksen ja säilytti lähtökoh- taisesti vain sen, mikä on henkistä. Mutta kun henkinen henkistetään uudelleen, mitä siitä voi seurata? Tai mikäli kaikki luonnossa halutaan mieltää jo henkiseksi, mitä meille enää jää henkisen maailman [*Geisterwelt*] lisäksi?

Tämä huomio voi auttaa käsittämään sen erikoisen ilmiön, että juuri korkeimmassa pyrkimyksessään kohti henkisyttä filosofia on vajonnut kaikkein alimmas, ja mitä kaikkiin korkeampiin aiheisiin tulee, käynyt yhä puutteellisemmaksi ja kyvyttömämmäksi, mikä tovin har- kinnan jälkeen on tunnettu niin selvästi, ettei filosofian asiaksi ole jäänyt enää mitään muuta kuin tehdä itsestään oman henkisen impotenssinsa tunnustamisen, jopa sen näyttävästi ilmi tuomisen prosessi. Sittemmin tätäkin lop- putulemaa on hyödynnetty henkistämisen viemiseksi vielä astetta pidemmälle. Sanottiin, ettei riitä, että on luovuttu kytköksestä objektiiviseen, ymmärrystä vailla olevaan luontoon, kun subjektiivisuuden piirissä siedetään vielä niinkin karkeaa käsitettä kuin tieto [*Wissen*]; onhan tieto itsessään liian massiivista, joten henkistyminen voi täydel- listyä vasta sitten, kun tiedon sijalle jää vain hienovarai- sempi, häilyvämpi aavistuksen ja tunteen henkäys, eli kun subjektiivinen subjektivoidaan uudelleen. Nyttemmin osa on näyttänyt toimivan sen eteen, että varsinaisen hengen (tietämisen) sijaan tarjotaan sen korvike, jonka on määrä olla henkisempi kuin henki, ja kuten tavallisesti välttämät- tömyyden pakosta, tietämättömyydestä tehdään hyve.

Tässä asiointilassa ei ollut muuta filosofian tuotanto- tapaa kuin tuoda se toistaiseksi – ei taivaasta, josta se oli sanoutunut irti, vaan tyhjästä tilasta, jossa se kellui maan ja taivaan välillä – takaisin maan pinnalle, mikä tapahtui luonnonfilosofian myötä. Oli täysin asianmukaista ja it- sestään selvästi odotettavissa, että älymystö sittemmin kiihkoili tämän alkupisteen olevan filosofian alentamista, kaiken henkisen, jopa pyhän ja jumalallisen kieltämistä.

Kuitenkin jo lähtökohtaisesti luonto oli selitetty vain yhdeksi kaikkeuden puoleksi ja henkinen maailma ase- tettu sen vastapuolella olevaksi toiseksi. Niinpä luonnon- filosofia otettiin aina vain yhtenä suuren kokonaisuuden osapuolena, ja kummankin osatekijän vastakkainasettelun ja yhteyden tieteellinen selitys kiinnitettiin filosofian tieteen keskukseksi. Kun nyt yritämme tehdä oikeutta tälle tehtävälle, jonka olemme omaksuneet filosofian en- siaskelillamme, on ennakoitavissa, että juuri tämä aloitus näyttää ylimalkaiselta, kenties haaveelliselta, mutta vähin- täänkin luonnottomalta. Sillä eikö näin käykin juuri filo- sofian omien käsitteiden ja oppien myötä, kun ne ylittävät luonnon ja siirtyvät sen ulkopuolelle, omaksuvat todellisen luonnottomuuden luonteen ja siksi myös osoittau- tuvat perin voimattomiksi elämän kannalta? Tällä tavoin ystävystytään juuri niiden kanssa, joita vastaan esitetään taisteltavan, ja tällaisella filosofialla on enemmän yhteistä vastapuolensa kanssa kuin uskotaankaan; vastapuolella tar- koitan niitä, jotka eivät siedä kuulla puhuttavan henkisestä maailmasta joutumatta oman henkisyyskammonsensa valtaan – sairauteen, joka vakavimmalla asteellaan tulee joh- tamaan pelokkuuteen, jonka vallassa ihminen tunnustaa hengeksi vain oman sisimpänsä, mutta lievemällä as- teella rajaa ihmisen huolehtimaan siitä, että vähintäänkin katkaisee täysin siteensä henkiseen maailmaan eikä suostu uskomaan muihin kuin omaan ja hänen kanssaan elävien henkiin.

Kummatkin osapuolet saisivat pyrkimyksestämme täysin väärän käsityksen, jos ajateltaisiin, että tässä yri- tetään jollain tavalla tuoda henkinen maailma välittömästi tietämyksen piiriin tai kieleen, sillä täsmällisen selvityk- semme on määrä ainoastaan osoittaa tieteellinen siirtymä luonnon piiristä henkisen maailman piiriin. Siksi, sikäli kuin luonto on lähtökohtamme, ne erehtyisivät vähin- täänkin halutessaan nähdä tämän tutkielman pelkästään fysikaalisena, kun taustalla on ajatus, että samoin kuin fysiikassa on ollut mahdollista kytkeä Maa taivaaseen painovoiman lain kautta, ja samoin, kuin imartelemme itseämme ajattelemalla, että kaikkialle ulottuva valon kul- tainen ketju kytkee meidät ystävällismieliseen vaihtovu-

”Ja eikö tästä syystä kaiken alemman, joka kuitenkin on perustana korkeammalle, ole oltava luonnollisessa yhteydessä korkeamman kanssa?”

roiseen yhteyteen jopa kaukaisimpien, vain vahvimpien silmän apukeinojen välityksellä meille näkyvien tähtien kanssa – siis että yhtä lailla henkisestä voitaisiin löytää luonnosta alkunsa saava kytkös, jonka avulla tähän asti pelkästään maalliseksi jääneet tieteemme voisivat kohotautua taivaaseen; sehän sentään vaikuttaa olevan niiden todellinen synnyinsija.

Nykytieteillä on taipumus kiistää tällainen luonnon kasvukulku henkiseen maailmaan, ja niinpä se kiistetään. Myönnetään kuitenkin, että luonto on alisteinen henkelle maailmalle, jollei kokonaan kielletä sellaisen olemassaoloa, mihin tapaukseen emme tässä syvenny enempää. Tällä alisteisella osalla on siis jossain kohdassa rajansa suhteessa korkeampaan, siis määrätty päätepisteensä. Miten sitten voidaan kuvitella, että luonnolla olisi päämäärä ja että se olisi rajattu [*geschlossen*], jollei siitä itsestään juontuva, jo sen ulkopuolelle ulottuva päätepiste olisi kuitenkin olemuksensa alisteiselta osalta kuuluvainen luontoon, kuten ihminen suhteessa maahan? Ja eikö tästä syystä kaiken alemman, joka kuitenkin on perustana korkeammalle, ole oltava *luonnollisessa* yhteydessä korkeamman kanssa?

Ensin nykytieteiden olisi siis todistettava, että luonnon ja puhtaasti henkisen maailman välillä on niiden oletama kuilu, tai vähintäänkin kumottava todistelumme, että niiden välillä on luontainen yhteys, ennen kuin ryhdytään tavanomaisiin puheisiin tätä pyrkimystämme vastaan. Vain tällä edellytyksellä pidämme itse mahdollisena tehdä oikeutta tehtävälle, johon olemme ryhtyneet. Tunnistamme itsekkin haaveiluun ja virheellisyyteen johtavaksi ylimalkaisuudeksi kaiken tiedon, joka ei ole puhdasta

läsnä olevan, todellisen kehittelyä. Juuri siksi esitämme, että niin korkealle kuin pyrimmekin rakentamaan ajatuskulkujemme temppelin, jonka huippu katoaa tavoittamattomaan valoon, emme kuitenkaan ole saavuttaneet mitään, ellei sen syvin perusta ole luonnossa.

Toisaalta siis uskaltaudumme kaikkeen, mitä voi se, joka on tietoinen varmasta perustasta, ja voimme selittää täsmällisesti korkeampia asioita kuin aiemmin oli mahdollista. Henkisiin asioihin on niin sanotusti oikeus vasta sillä, joka on aiemmin asianmukaisesti käsittänyt niiden vastakohdan. Ihminen epäonnistuu pyrkimyksissään – myös tieteellisissä – harvemmin omaksumansa tehtävän vuoksi kuin sen vuoksi, ettei etene tietämisessä asteittain, sillä siltä, joka täyttää edellytykset, ei itse asiassa myöskään tieteessä evätä mitään. Maan voimasta, elosta ja nesteistä voimansa imevän puun sopii toivoa, että voi kasvattaa kukkivan latvansa taivaisiin asti; mutta niiden, jotka tahtovat jo lähtökohtaisesti tehdä eron luontoon, jopa henkevimpien, ajatukset ovat kuin myöhäiskesän ilmassa ajelehtivat pilvenhattarat, jotka eivät kykene sen paremmin koskettamaan taivasta kuin laskeutumaan omalla painollaan maahan.

Tietoisena tieteellisistä menetelmistä, jotka meille on annettu toimintatapamme luonnon kautta, emme voi ottaa mukaan mitään olemisen ulkopuolista, sellaista, mikä toisaalta voisi johtaa harhaan.

Mielikuvituksen siivittämänä, erityisesti kun etsitään ulkoisista tekijöistä, tästä tutkielmasta saadaan irti vain tietty kevytmielinen jutustelu sielun kuolemattomuudesta, mikä näyttää olevan kovasti kirjailijoiden ja yleisön mieleen. Emme halua herättää mielipiteitä tai edistää

haaveellisuutta, jonka pääasiallinen syy on aina tieteen puutteellisuudessa tai riittämättömyydessä. Siinä missä tiede vaikenee asioista, jotka ovat ihmiselle olennaisimpia, kansan on toki autettava itse itseään. Kuinka pitkälle tämä onkaan viety oppineiden ajattelun määrätietoisuudessa! Moraaliset ja muut todistelumme sielun kuolemattomuudesta eivät voisi tyydyttää heitä. Yleisessä ymmärryksessä käsitetään, että todellisen perustan, joka vakuuttaa ymmärryksen jostain olevasta, on samalla välttämättä taattava sille tieto [*Kenntnis*] sen luonteesta, ja kaikki, minkä tapauksessa näin ei ole, ei voi olla totta ja luonnollista, vaan ainoastaan keksittyä, keinotekoisia. Mutta vielä nytkin oppineisiin pätee se, mikä on pätenyt iät ja ajat: että he ovat heittäneet tietämyksen avaimen pois, ja itse sisään astumatta soimaavat niitä, jotka sinne haluaisivat. Jopa viimeinen turvapaikka, joka kansalle jäi, eli ilmestyksen totuudet, viedään siltä, kun niiden opettajat ottavat ne joko pelkästään kirjaimellisesta tai sitten yleisluontoisen moraalisen mielessä. Kokeneet tietävät, missä valossa ilmestyksen totuudet näyttäytyvät, jos niihin kiinnitetään reaalinen merkitys ja suhde fyysiseen. Ilmestyksen ja tieteen välinen kuilu aukeaa juuri siinä, että alusta alkaen joka ikiseen totuuteen sisältyy tiettyyn rajaan asti yksilöllinen varmuus pidemmälle vietyä, eikä meidän alati yleisyyksien ympärillä leijailevat filosofiamme ole vielä saavuttaneet tuota rajaa.

Eli haaveilusta tai siihen johtamisesta ei pidä epäillä niitä, jotka etsivät tietämyksen varmuutta myös kaikkein henkisimmistä kohteista, vaan ennemminkin niitä, jotka – olkoonkin kaiken tieteen ylittävän tunteen verukkeella – toimivat tiedon varmuutta vastaan. Siinä missä taikausko jättää täysin huomiotta asioiden luonnollisen yhteyden, epäusko juontuu sisäisessä liikehtivän jumalallisen tukahduttamisesta luonnon massalla, jota se ei saa pantua liikkeeseen, tuotua eloisaan, henkisyttä kohti kohoavaan nousuun. Usko, joka esittäytyy tieteen vastakohtana, on täysin samassa tilanteessa. On kuitenkin mahdotonta, että usko voisi olla tosi, jos se on seurausta lähtökohtaisesta epäuskosta ja jos sillä on epäuskon kanssa yhteinen alkukohta.

Mutta myös pelkästään muodon perusteella todelliseksi fantastiseksi voidaan epäilemättä kutsua niitä, jotka näkevät tieteen maailman suurena tyhjänä tilana, johon jokainen voi kirjata omalla yksilöllisellä tavallaan mitä mieltä; niitä, joilla ei ole mitään käsitystä paluusta lähtökohtiin [*Anfänge*], säännönmukaisesta nousevasta kehityskulusta; niitä, joiden – jos itse kysyvät itseltään, millaisen varmuuden he voivat tiedostaa filosofisessa menettelyssä – oli tunnustettava melko sopimattomasti suhteessa omiin väitteisiinsä, ettei niinkään myönnä kuin esimerkiksi edellytetään, että silloinkin, kun vain kopioidaan jonkin kielisestä kirjasta sivu, on toki tiedettävä, pitääkö aloittaa oikealta, vai kuten hepreassa, vasemmalta puolelta.

Olessaan sellaisen kohteen äärellä, joka on monimuotoisissa ja läheisissä suhteissa ihmisolennon syvimpiin tuntemuksiin [*Empfindung*], kirjailija ei toki voi epäonnistua tavoitteessaan – sikäli kuin kyse on hänelle yksinomaan vaikutuksesta – kunhan hän vain ymmärtää käsitellä näitä

tuntemuksia kevyellä ja miellyttävällä tavalla. Sitä vastoin sen, jonka lähtökohtana on täsmätieteellisen näkemyksen esiin tuominen, on ennemminkin toivottava voivansa vaihtaa nuo tuntemukset jo ennalta. Vaikka kyse olisi kovin oikeutetusta kaipuusta, täsmätieteen edustaja ei tee mitään myönnytyksiä taipumukselle – tieteen vakavuutta aiheen korkeudella korottaen – edes kysyä, mitä voidaan tarkastella tieteellisesti; taipumukselle kieltää itse itsensä epäämättömän totuuden mittaamattoman arvokkaan voiton vuoksi. Syvin tunne löytyy vain, kun vahvistetaan tieteen olevan täysin siihen sekoittumatonta; jos ne sekoitetaan keskenään, kumpikin osapuoli halveksuu lopputulosta. Vain uskon, rakkauden ja toivon myötä täsmätieteen edustaja toivoo, ettei joudu ristiriitoihin; eikä hän koskaan katso vähäarvoiseksi sitä, mitä ne ovat häneen isostaneet, vain sillä perusteella, että tämä annettu ei anna oikeuttaa itseään tieteellisesti. Runoilijan tapauksessa sen sijaan voimme ehkä olettaa, että noissa kirkkaissa tiloissa jokaiselle kauniille ystävälliselle tunteelle pysytään uskollisena. Mutta huolimatta sisäisestä, pyhästä olennosta, joka suo kaikille tieteen ja taiteen luomuksille lopullisen kirkastumisen, ne ovat luonnoltaan liian syvällisiä [*innig*] ilmetäkseen tieteen tai taiteen näkyvänä periaattina.

Vaikka voisimme viestiä ajatuksemme myös helppotajuisemmassa muodossa, tahdomme antaa ankarammalle etusijan ja tässä esitelmässä, mikäli mahdollista, esimerkin metodista, joka eroaa tähänastisista siinä, että se on todellakin erottamaton sisällöstä, siis että se on annettu sisällössä samoin kuin sisältö sen myötä. Ei ole voinut jäädä huomaamatta, ettei montaakaan sen kaavoista ole käytetty häpeällisesti väärin (tosin kellään ole ollut täyttä pääsyä sen sisään), sillä juuri eläväisin tahtoo tulla käsitellyksi ensisijaisesti ymmärryksellä. Toisaalta olemme huomanneet, että reaalisen tutkimuksen tapauksissa, missä sille on, ehkä sitä tiedostamatta, myönnetty tiettyä vaikutusvaltaa, se osoittautuu tavallista tehoavammaksi; todisteena on, että tieteen nykytila alkaa edellyttää sitä eri osissaan. Sen, joka haluaa kumota tämän metodin, ei pidä tarttua sen hengen-
tömaan käyttöön eikä edes siihen itseensä, vaan asiaan.

Suomentanut Johan L. Pii

(Alun perin: *Einleitung*. Teoksessa *Friedrich Wilhelm Joseph von Schellings sämtliche Werke. II/9. Toim. Karl Friedrich August Schelling. J. G. Cotta, Stuttgart 1856–1861, 1–110.*)

Viitteet & Kirjallisuus

- Johdanto fragmentiksi jääneeseen tutkielmäkäsikirjoitukseen *Ueber den Zusammenhang der Natur mit der Geisterwelt. Ein Gespräch*. ("Luonnon yhteydestä henkiseen maailmaan. Vuoropuhelu."). Johdanto tai tutkielma eivät kuitenkaan ole varsinaisesti puheita tai edes tekstuaalisia vuoropuheluita Platonin dialogien tyyliin, vaikka niissä keskustelutetaan luonnon ja hengen ajatuksia, mutta toisaalta johdanto liittyy käsikirjoituksessa kutakuinkin samansisältöiseksi tarkoitettuun, luonnostasolle jääneeseen vuoropuheluun "Darstellung des Uebergangs von der Philosophie der Natur zur Philosophie der Geisterwelt". (Suom. huom.)